

CENG-i HARBİ

(جنگ حربی)

Türk müzikisi usullerinden.

"Mızrak veya süngü savaşı" anlamına gelen bu Farsça tamlama, **çeng-i harbî** veya **çenk-i harbî** şeklinde de kullanılır. On zamanlı ve on vuruşlu bir küçük usuldür. İki nîm-sofyanla iki semâinin birleşmesinden meydana gelmiştir. 10/8'lik birinci ve 10/4'lük ikinci mertebeleri varsa da birinci mertebesi daha çok kullanılmıştır. Bu mertebelerin şematik gösterilişi şöyledir:

1. Mertebe

Düm Düm Düm Düm

Tek Tek Tek Tek Tek Tek

2. Mertebe

Düm Düm Düm Düm

Tek Tek Tek Tek Tek Tek

Ceng-i harbî, mehter müzikisinde ve özellikle hücum sırasında çalınan parçalarda çok kullanılan yürük bir usuldür. Mehter dışında, Türk müzikisinin diğer formlarında çok az eserin ölçüldüğü bu usul marşlarda, bestelerde ve bazı saz semâilerinin dördüncü hânelerinde kullanılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ezgi, *Türk Müzikisi*, V, 283; Arel, *Türk Müzikisi*, s. 41; Özkan, *TMNK*, s. 623.

İSMAİL HAKKI ÖZKAN

CENGELİ

(جنگلی)

XX. yüzyıl başlarında
İran'da ortaya çıkan milliyetçi
ve reformcu bir hareket.

İran'ın Gilân eyaletinde ülkeyi yabancı devletlerin baskısından kurtarmak ve cumhuriyet yönetimini kurmak isteyenlere, faaliyetlerini ormanlık bir bölgede gerçekleştirdikleri için Cengelî (ormana mensup) denilmiştir. Bu hareketi, orta halli bir tâcirin oğlu olan Mirza Küçek Han başlatmıştır. İran'da 1905 ve 1911 inkılaplarına da karışmış olan Mirza Küçek Han, 1914 yılının sonunda birkaç ar-

kadaşı ile birlikte, İran'ı sömüren yabancı milletlere karşı savaşmak için askerî bir birlik kurmak üzere Gilân'a gitti. Burada İttihâd-ı İslâm adını verdikleri devrimci bir komite kurdular. Örgütlenme ve eğitim konusunda Alman ve Türk uzmanlarından faydalandılar. Sürdürülen faaliyetler için gerekli para yöredeki arazi sahiplerinden toplandı. Halkın mevcut yönetimden şikâyetçi olmasından da istifade edilerek çeşitli mesleklerden insanlar askere alındı. Faaliyetlerini zamanla artıran teşkilât, 1917'de *Cengel* adlı bir de gazete çıkarmaya başladı.

1917 yılında İngiliz taraftarlarını cezalandırmak üzere kurulan Komita-yı Mücâzât adlı bir örgüte üye olan İhsânullah Han, bu örgüt tarafından Başbakan Vüsûkuddevle'ye karşı girişilen suikast üzerine kaçıp Cengelîler'e sığındı ve Mirza Küçek Han'la birlikte çalışmaya başladı. Ancak 1918'de Küçek Han'ın, Almanlar'ın ve Türkler'in Kafkasya'ya girmelerini ve Bakü petrolerini ele geçirmelerini önlemek için kuzeye doğru gönderilen İngiliz kuvvetleri kumandanı ile mecburi bir anlaşma yapması iki liderin arasının açılmasına sebep oldu. Anlaşmaya göre Küçek Han İngilizler'e karşı düşmanlıktan vazgeçecek, Alman ve Türk uzmanlarının işine son verecek ve İngiliz esirlerini serbest bırakacaktı. Daha sonra tekrar ormana çekilen Küçek Han, İngilizler'in 1919'da İran hükümetiyle bir antlaşma yaparak İran ordusu, maliyesi ve gümrükleri üzerinde kontrolü ele geçirmeleri üzerine, Hiyâbânî ve Muhammed Takî Han Pisyân vb. diğer devrimci liderler gibi İngiliz baskısına karşı silâhlı mücadele başlatarak Fûmen bölgesindeki ormanlardan çıktı. 4 Haziran 1920'de Sovyet ordusunun desteğiyle Reşt ve Enzelî'yi ele geçirdi ve Gilân'da cumhuriyet ilân etti. 5 Haziran'da kendi başkanlığında geçici bir inkılâp hükümeti ve harp şûrası kuruldu. Bunlar, yeni devletin yönetim şeklinin bütün İran'ı kapsamak üzere cumhuriyet olduğunu, âdil olmayan antlaşmaları ilga ettiklerini, ferdin mülkiyet haklarını ve İslâm'ı koruyacaklarını belirttiler. Bu arada Küçek Han, komünist rejimin Rusya'da yerleşmesi münasebetiyle Lenin'i tebrik etti. Küçek Han yanlısı milliyetçiler, tâcirler ve mülk sahipleriyle İhsânullah Han taraftarı aydınlar ve burjuva sınıfı Gilân Cumhuriyeti'ni destekliyordu. Gilân inkılâp birlikleri İran şahına bağlı kuvvetleri bölgeden

Cengelî
hareketinin
lideri
Mirza
Küçek Han

uzaklaştırarak Temmuz 1920'de Mencilî ve Mâzenderan eyaletinin bir kısmını ele geçirdiler. Ancak bir müddet sonra Mirza Küçek Han'la İhsânullah Han arasında anlaşmazlık çıktı ve komünistler İhsânullah Han'ın, sağcılar da Mirza Küçek Han'ın etrafında toplandılar. İhsânullah yanlıları İran'daki kapitalist rejime son verip sosyalist bir yönetim kurmaya karar verdiler. Böylece bir yandan şehirli ve köylü ayırımı yapmadan herkesin malına el koyarken bir yandan da Kur'an'ın, din adamlarının ve örtünmenin (tesettür) aleyhinde konuşmalar yapmaya başladılar. Küçek Han ise özellikle kendi tarafını tutan köylülerin mallarının ellerinden alınmasına karşı idi. İhsânullah Han bununla da yetinmedi, şehirlerde pazarlara getirilen malları müsadere etmek üzere şehir girişlerine adamlar yerleştirdi. Bu durum karşısında Küçek Han şahla savaşmaktan vazgeçip Fûmen bölgesindeki ormanlara çekildi.

İhsânullah Han 31 Temmuz 1920'de Reşt'te yeni bir devlet kurdu. Yayımladığı beyannâmede zenginlerin mülklerinin alınıp köylülere dağıtılacağını belirttiği halde köylülerin bütün mal varlıklarına el koydu. Ancak Ağustos 1920'de herhangi bir hazırlık yapmaksızın Tahran üzerine yürümeye kalkıştı ve ağır bir yenilgiye uğradı. 1921'de Haydar Han Amûoğlu'nun emrine giren komünist partisi, Küçek Han'ın yönetimindeki Cengelîler'le İhsânullah Han taraftarlarının yeniden bir tek cephede toplanmasını sağladı ve Gilân'da Mirza Küçek Han'ın liderliğinde yeni bir hükümet kuruldu. Küçek Han Gilân'ı şah hükümetine karşı bir savaş üssü yaptı. Bu hükümet yabancı müdahaleleri reddetmekle beraber Rusya'ya sempati duyuyordu. Ancak bir süre sonra bu yeni cephede de anlaşmazlık çıktı. İhsânullah Han bir defa daha Tahran üzerine yürümeye kalkış-